

Vesthimmerlands Museum

Bygherrerapport for VMÅ 2601 Fiskegården

Lovns sogn, Gislum Herred, Aalborg Amt

Stednr. 12.02.09. Sb. nr. 87

Bygherrerapport

for VMÅ 2601 Fiskegården

Indholdsfortegnelse

1. Undersøgelsens forhistorie	s. 3
2. Topografi	s. 4
3. Udgravningens metode	s. 4
4. Udgravningens resultat	s. 5
5. Undersøgelsens perspektiver – regionalt og nationalt	s. 6
6. Udgravningens data	s. 6
7. Tidstavle	s. 6
8. Faktuelle oplysninger	s. 7
9. Litteratur	s. 7

1. Undersøgelsens forhistorie

Vesthimmerlands Museum (VMÅ) foretog i februar/marts 2008 en forundersøgelse af området for VMÅ 2601, i udkanten af Hvalpsund ved Fiskegården, Illerisørevej 38C, 9640 Farsø. Umiddelbart øst for Fiskegården, i et engområde, der oprindeligt har været en fjordarm, ønsker bygherre at anlægge to lystfiskersøer. Under forundersøgelsen blev der i engområdet trukket 5 søgegrøfter, ovenfor engområdet, på tør jord, blev der trukket ydeligere tre søgegrøfter. I to af grøfterne afdækkedes stolpehuller og enkelte andre anlæg fra den ældre bronzealder.

Fig. 1: Kort over lokaliteten.

En mindre udvidelse af søgegrøfterne afdækkede den vestlige halvdel af et velbevaret bulvægshus fra ældre bronzealder. Efterfølgende udvidedes feltet og hele huset blev frilagt.

Bygherre er Niels Jensen, Illerisørevej 38C, 9640 Farsø.

Udgravningen blev påbegyndt den 4. marts 2008 og afsluttet 14 dage senere. I udgravningen deltog BA Lars Rasmussen, arbejdsmand Edward Anthony og udgravningsleder cand.mag. Sine Toft Jensen.

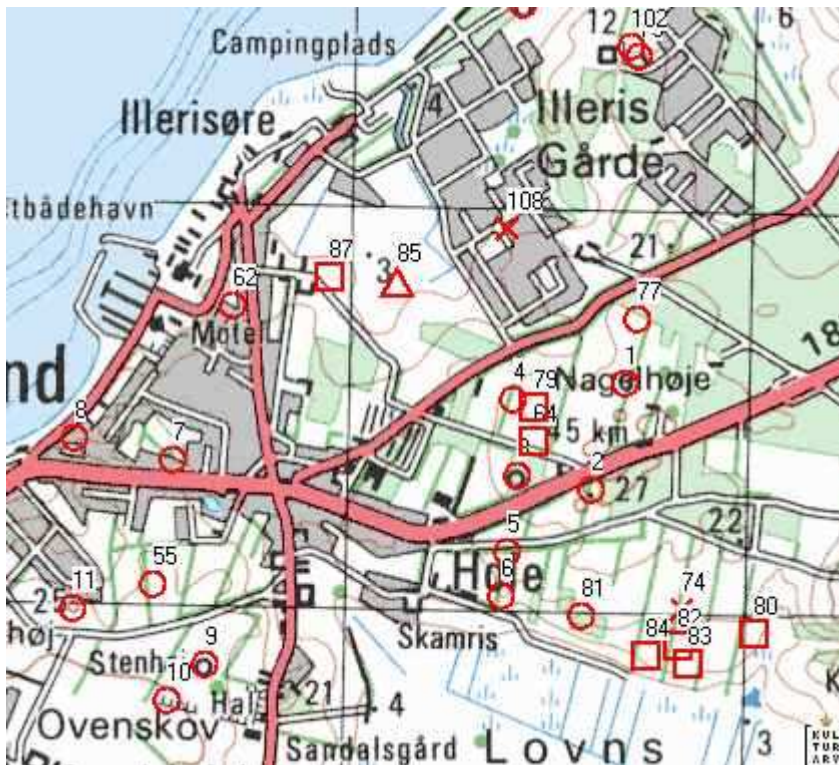

Fig. 2: Kort vist i ca. 1: 25.000 med andre kendte fortidsminder i området omkring VMÅ 2601. Nr. 87 bulvægshus fra ældre bronzealder og Nr. 85 gammelt marint område.

Som det fremgår af kortet er der forskellige typer markeringer. En \square markerer bebyggelse, en \circ placerer en gravhøj, et $+$ er en grav og et \times er et løsfund, hvilket vil sige en genstand fundet uden den kan knyttes til en nedgravning. Ved siden af de forskellige markeringer står et tal, som henfører til sognebeskrivelsen.

Se evt. www.dkconline.dk og gå ind i *søgning*, herfra videre i *geografisk søgning*. Når man har fundet det område, hvori man ønsker at se de registrerede fortidsminder, trykker man på *vis lokaliteter* i værktøjsboksen i bunden af skærmen. Herfra kan man gå ind og se, hvad sagen drejer sig om, hvornår den er registreret etc.

2. Topografi

VMÅ 2601 ligger i udkanten af Hvalpsund få hundrede meter fra Limfjordens kyst på et markant bakkedrag der mod nord og øst flader ud i et engområde.

3. Udgravningens metode

Muldlaget blev fjernet med gravemaskine. I den blotlagte sandede lyse undergrund fremstod de forhistoriske anlæg som mørke pletter. Dette er sporene efter de huller, man i oldtiden gravede til f.eks. husstolper, affald og tilberedning af mad.

I feltet blev der etableret et retvinklet koordinatsystem, med skæringspunkt i 100/100 (x,y), med stigende y-værdier mod nord og stigende x-værdier mod øst. Selve feltets grænse og dets anlæg blev tegnet i målestoksforhold 1:50 på tegnefolie. Udvalgte feltkoordinater blev indmålt med GPS, hvorved feltet kan placeres geografisk nøjagtigt på et kort. Samtlige anlæg, der indgik i

huskonstruktionen, blev snittet med spade og graveske. Det vil sige, at den ene halvdel blev gravet væk, hvorved dybden og formen på anlægget kunne registreres. Foruden stolpehullerne blev en mindre kogegrube i huset og en lidt større nordvest herfor snittet. Alle de snittede anlæg blev tegnet i målestoksforhold 1:20, hvorefter de blev topniveret.

Der blev udtaget jordprøver fra de tagbærende stolper og fra udvalgte vægstolper med stolpespor. Jordprøverne skylles/floteres med vand og under skylningen/floteringen frigives eventuelle rester af trækul og forkullet makrofossilt materiale. Det makrofossile materiale, der udskilles, kan eksempelvis bestå af forskellige forkullede korn- og græssorter, frø og pollen. I heldige tilfælde kan man, i kraft af fundstedet i det enkelte hus, bestemme det pågældende rums funktion. Eksperter kan tilmed identificere de enkelte frø og ved statistiske metoder beskrive det da eksisterende landbrug.

4. Udgravningens resultat

Ved Fiskehuset i Hvalpsund er der fundet ét hus, et såkaldt bulvægshus fra den ældre del af bronzealderen (1500-1300 f.Kr.).

Huset ligger orienteret øst-vest, det er min. 169,54 m² stort, min. 24,75 m langt og 6,85 m bredt. Det er et treskibet langhus, hvor sæt af stolper ned gennem husets midte har båret taget. Mellem vægstolperne er der relativ stor afstand, hvilket er karakteristisk for huse med bulvæg. Væggene var opbygget i kløvede eller hele stammer, som var anbragt vandret mellem de lodrette vægstolper, væggen er herefter tætnet med ler.

Nedenfor ses et eksempel på et bulvægshus udgravet ved Limensgård på Bornholm. Huset dateres til begyndelsen af det 2. årtusinde f.Kr.

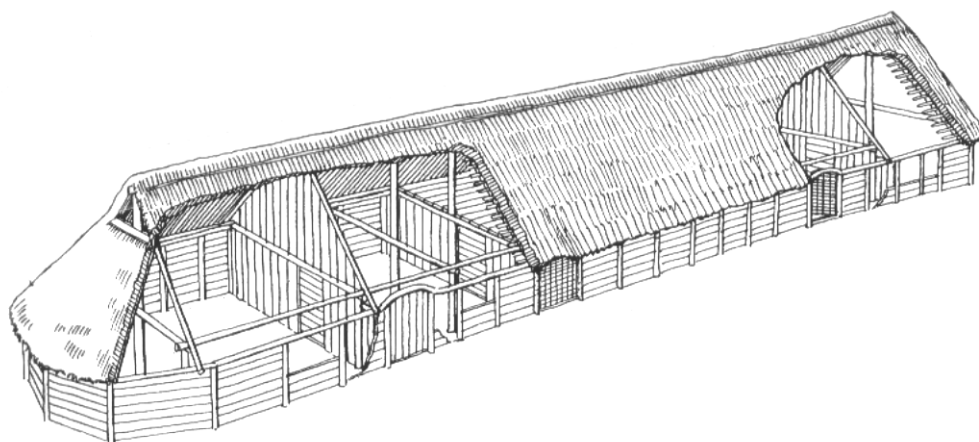

Foto: Jensen J., Danmarks Oldtid, Bronzealder 2000-500 f.Kr.

Det treskibede langhus ses i Danmark i ældre bronzealder fra ca. 1700-1600 f.Kr. I århundrederne forud byggede man huse med én række af enkelt stående søjler ned gennem husets midte, også kaldet: midtsule huse eller toskibede langhuse. Det treskibede langhus fortsatte som grundtype et stykke op i middelalderen.

I huset i Hvalpsund blev fundet en sidste rest af en mindre kogegrube og en lidt større fandtes få meter nordvest for huset. Kogegruber blev bl.a. anvendt til tilberedning af mad. Der blev gravet et hul i jorden, hvori der blev tændt bål, sten blev lagt på bålet og opvarmet, hvorefter maden blev

tilberedt på eller imellem de glohede sten. I kogegruben, registreret få meter nordvest for huset, blev der under udgravningen netop fundet en større mængde ildskørnede håndstore sten.

5. Undersøgelsens perspektiver – regionalt og nationalt

I engområdet nedenfor bulvægshuset er fundet rester af en mindre fjordarm. Fjordens forhøjede niveau i oldtiden skyldtes dels landhævning siden den ældre del af stenalderen dels, at der med lange mellemrum er sket væsentlige forandringer i havenes niveau.

I brednære lag er iagttaget kraftige lag af skaller blandt andet østersskaller. Det vil blive forsøgt ved fund af rester af organisk materiale i form af træ fra skallagene at få en C14 datering af lagene.

Såfremt skallagene viser sig at være samtidige med huset, vil et nyt lys blive kastet over bronzealderens økonomi og marine indsamling.

C14 analyser af skallernes indhold vil afgøre om, det er samtidigt med bulvægshuset.

Fund af østersskaller giver vigtig information om graden af gennemstrømningen i Limfjorden, dens saltholdighed og hvilke levebetingelser, der har været for fjordens fauna i bronzealderen, så en datering af skallagene er vigtig.

Bronzealderhuset ved Fiskegården har indgået i det samfund, der er så rigt repræsenteret ved gravhøjene i og omkring Hvalpsund, set på antallet af begravelser i området har der været forholdsvis tæt befolket.

6. Udgravningens data

Oldsager, original dokumentation, videnskabelige prøver m.v. opbevares på Vesthimmerlands Museum. Her vaskes og nummereres fundene, inden de stilles på museets magasin. Kun et udvalg af de genstande, museet finder ved udgravninger, bliver udstillet. De fleste udgravningsresultater bruges først og fremmest i videnskabelige rapporter i sammenhæng med de øvrige fund, der gøres i museets ansvarsområde. De indsamlede skalprøver sendes til analyse ved De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland, GEUS, mens pollenprøverne sendes til analyse på Moesgård Museum.

7. Tidstavle

1500	Nyere tid	Historisk tid
1050	Middelalder	
900	Yngre Vikingetid	Forhistorisk tid
775	Ældre vikingetid	
530	Yngre germansk jernalder	Yngre jernalder
375	Ældre germansk jernalder	
160	Yngre romersk jernalder	
0	Ældre romersk jernalder	Ældre jernalder
200 f.Kr.	Yngre førromersk jernalder	
500 f.Kr.	Ældre førromersk jernalder	
1000 f.Kr.	Yngre bronzealder	Bronzealder
2000 f.Kr.	Ældre bronzealder	
2400 f.Kr.	Dolktid / Senneolitikum	Yngre stenalder (neolitikum)

2800 f.Kr.	Enkeltgravskultur / Mellemneolitikum B.	
3200 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Mellemneolitikum A.	
3900 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Tidligneolitikum	
5400 f.Kr.	Ertebøllekultur	Ældre stenalder (mesolitikum)
6800 f.Kr.	Kongemosekultur	
9000 f.Kr.	Maglemosekultur	
	Ahrensburgkultur	Palæolitikum
	Brommekultur	
12000 f.Kr.	Hamburgkultur	

Arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område. Skemaet skal læses sådan, at eksempelvis ældre romersk jernalder begynder omkring år 0 og skifter til yngre romersk jernalder omkring 160 e.Kr. Perioden fra ældre førromersk jernalder til og med ældre romersk jernalder kaldes samlet for ældre jernalder

8. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.: VMÅ 2601 Fiskegården
 Sogn, herred, amt: Lovns, Gislum, Aalborg
 Dansk kulturhistorisk Centralregister: 12.02.09, Sb. nr. 87
 Bygherre: Niels Jensen, Illerisørevej 38C, 9640 Farsø
 Areal: ca. 825 m²

Undersøgelsen betales af bygherre.

9. Litteratur

Forslag til litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om den nævnte periode.

Jensen, J., Danmarks Oldtid, Bronzealder 2000-500 f.Kr., 2002. Forlaget: Nordisk Forlag A/S
 København.

Vesthimmerlands Museum d. 1/4-2008

Sine Toft Jensen
 Arkæolog